

Sporazum Cvetković – Maček od 22. 4. 1939.

Predsjednik, kr. vlade Dragiša Cvetković i predsjednik HSS i SDK dr. Vladko Maček, prilazeći rješavanju hrvatskog pitanja, poslije dužih vijećanja složili su se za sada u slijedećem:

- 1) Na osnovu § 116. Ustava odmah izvršiti spajanje savske i primorske banovine s gradom i kotarom Dubrovnik u jednu jedinicu pod imenom Banovina Hrvatska. Definitivni pak opseg banovine Hrvatske odredit će se odlukom naroda putem glasovanja u preostalim dijelovima Bosne i Hercegovine, Dalmacije, te Srijema i Vojvodine;
- 2) Izvršiti odmah prenos kompetencije s centralne vlasti na banovinu Hrvatsku tako, da opća nadležnost ostaje zajedničkoj centralnoj vlasti za poslove vanjske politike, narodne obrane i vrhovne državne uprave; poseban položaj banovine Hrvatske zagarantirat će se ustavnim odredbom - ugovorom.
- 3) Radi definitivnog preuredjenja države sastavlja se zajednička vlada, koja ima pripremiti i provesti novo uređenje državne zajednice. U novostvorenim jedinicama bit će osiguran pun reciprocitet Srba i Hrvata i puna ravnopravnost vjeroispovijesti na bazi proporcionalnog sudjelovanja kroz ustanove. Momenat kada će se to privesti u djelo, odredit će se sporazumno s mjerodavnim faktorima.

Sastav vlade Cvetković Maček

Ministar predsjednik: Dragiša Cvetković

Podpredsjednik vlade: Dr. Vladko Maček

Ministri bez lisnice kod predsjedništva vlade: Dr. Bariša Smoljan i dr. Mihajlo Konstantinović

Ministar financija: Dr. Jure Šutej

Ministar trgovine: Dr. Ivo Andres

Ministar vanjske politike: Dr. Cincar-Marković

Ministar unutrašnjih poslova: Stanoje Mihaldžić

Ministar prosvjete: Boža Maksimović

Ministar šuma i ruda: Dr. Džafer Kulenović

Ministar prometa: Ing. Bešlić

Ministar pošta: Dr. Josip Torbar

Ministar gradjevina: Dr. Miha Krek

Ministar vojske: general Milan Nedić

Ministar soc. politike: Dr. Srdjan Budisavljević

Ministar pravde: Dr. Laza Marković

Ministar poljoprivrede: Dr. Branko Čubrilović

Ministar tjelesnog odgoja: Jevrem Tomić.

Uredba o banovini Hrvatskoj (od 26. 9. 1939.)

U ime Njegovog Veličanstva kralja Petra II., po milosti Božjoj i volji narodnoj kralja Jugoslavije, kraljevski namjesnici na prijedlog ministarskog savjeta i na temelju čl. 116. Ustava, a da bi se osiguralo sudjelovanje Hrvata u životu države i time očuvali javni interesi, propisuju ovu Uredbu o banovini Hrvatskoj i obrazovanju banovine Hrvatske:

Čl. I.

Savska i Primorska banovina, kao i kotarevi Dubrovnik, Šid, Ilok, Brčko, Gradačac, Derventa, Travnik i Fojnica spajaju se u jednu banovinu pod imenom banovina Hrvatska. Sjedište banovine Hrvatske je u Zagrebu.

Čl. II.

- 1) U nadležnost banovine Hrvatske prenose se poslovi poljoprivrede, trgovine, industrije, šuma i ruda, gradjevina, socijalne politike i narodnog zdravlja, fizičkog odgoja, pravde, prosvjete i unutrašnje uprave. Banovina Hrvatska ostaje nadležna za sve poslove, koji po sada važećim propisima spadaju u nadležnost Banovina;
- 2) Svi ostali poslovi ostaju u nadležnosti organa - državnih vlasti na cijelom teritoriju;
- 3) Isto tako ostaju u nadležnosti državnih vlasti i poslovi, koji su od osobitog značaja po opće interese države, kao što su: 1) Staranje o državnoj sigurnosti, suzbijanje antidržavne i razorne propagande, vršenje redarstvene obavještajne službe i staranje o osiguranju javnog reda i mira; 2) Državljanstvo. Za davanje državljanstva

nadležna je Banovina, osim davanja državljanstva izuzetnim putem i oduzimanja državljanstva; 3) Rudarsko zakonodavstvo i državna rudarska poduzeća. Izdavanje rudarskih koncesija, koje interesiraju narodnu obranu, ustupat će Banovina sporazumno s vojničkom upravom. Ako ne bi došlo do sporazuma, odlučuje ministarski savjet; 4) Izgradnja i održavanje državnih prometnih sredstava i ostalih državnih objekata; 5) Poslovi vjera; 6) Medjunarodni pravni saobraćaj s time, da se pravna pomoć u vanparničkim stvarima vrši direktno preko sudova; 7) Vanjska trgovina, kao i trgovina između Banovine i ostalih dijelova države (i jedinstvo carinskog, i trgovačkog područja); 8) Zakonodavstvo o mjerama i tegovima, o zaštiti industrijske svojine, o poslovima privatnog osiguranja i osiguravajućim društvima; 9) Mijenično pravo, čekovno pravo, trgovačko pravo, stečajno pravo, obligaciono pravo, pomorsko prava, autorsko pravo; 10) Propisivanje kazni za povredu propisa o predmetima iz nadležnosti države; 11) Postavljanje putem zakona osnovnih načela prosvjetne politike kao i osnovnih načela o lokalnim samoupravama; 12) Opća načela radničkog prava i osiguranja, kao i opća načela vodnoga prava;

4) U cilju osiguranja narodne obrane osigurat će se vojničkoj upravi potreban utjecaj u oblasti proizvodnje i prometa;

5) Ministarski savjet može prenositi i druge poslove državnih vlasti i ustanova u nadležnost banovine Hrvatske.

Čl. III.

- 1) Banovini Hrvatskoj, da bi mogla uspješno svršavati poslove svoje nadležnosti, ima se osigurati potrebna financijala samostalnost. Ona se sastoji u samostalnom prikupljivanju odredjenih prihoda i izvršenju rashoda predvidjenih budžetom Banovine;
- 2) Koji će izvori, oblici i vrste prihoda pripasti u nadležnost banovine Hrvatske, odredit će se posebnom uredbom;
- 3) Isto tako posebnim uredbama riješit će se i pitanje pripadnosti i podjele državnih fondova, imovine i dugova;
- 4) S prenosom poslova iz nadležnosti države u nadležnost Banovine prenijet će se i odgovarajući krediti predvidjeni u državnom budžetu za 1939-40 godinu;
- 5) Za izvršenje ovako prenesenih kredita pripada banu potpuno naredbodavno pravo;

6) U koliko predvidjeni krediti u državnom budžetu za 1939-40 godinu za banovinu Hrvatsku ne budu dovoljni, odobrat će se naknadni krediti.

Čl. IV.

- 1) Zakonodavnu vlast u stvarima iz nadležnosti banovine Hrvatske vrše kralj i sabor zajednički;
- 2) Upravnu vlast u stvarima iz nadležnosti banovine Hrvatske vrši kralj preko bana;
- 3) Sudsku vlast u banovini Hrvatskoj vrše sudovi. Njihove osude i riješenja izriču se u ime Kralja na temelju zakona.

Čl. V.

Svaki pismeni čin kraljevske vlasti u stvarima iz nadležnosti banovine Hrvatske premapotpisuje ban i snosi odgovornost za istu.

Čl. VI.

- 1) Sabor sastavljaju zastupnici, koje narod slobodno bira općim, jednakim, neposrednim i tajnim glasanjem s predstavništvom manjina;
- 2) Prvi izborni red, ustrojstvo i poslovnik sabora propisat će se kraljevom uredbom. Izborni red i ustrojstvo sabora mogu se mijenjati banovinskim zakonom, a poslovnik rezolucijom sabora;
- 3) Narodni zastupnici uživaju imunitetsko pravo.

Čl. VII.

- 1) Sabor se saziva Kraljevim ukazom i zasjeda u Zagrebu;
- 2) Kralj ima pravo da raspusti sabor, ali ukaz o raspuštanju mora sadržavati naredbu za nove izbore i za novi saziv sabora. Ukaz o raspuštanju sabora premapotpisuje ban.

Čl. VIII.

- 1) Kralj imenuje i razrješava bana ukazom, koji premapotpisuje novoimenovani Ban;
- 2) Prije stupanja na dužnost ban polaže zakletvu na vjernost kralju i poštovanje zakonitosti.

Čl. IX.

- 1) Do donošenja banovinskog zakona o krivičnoj odgovornosti bana odmah će se primjenjivati propisi o ministarskoj odgovornosti s time, da bana umjesto narodne skupštine optužuje sabor, a sudi mu poseban banovinski sud koji sačinjavaju tri vijećnika Stola sedmorice, odjeljnja A) i tri suca Upravnog suda u Zagrebu pod predsjedništvom predsjednika Stola sedmorice odjeljenja A). Spomenute članove i potrebne zamjenike biraju dotična tijela svake godine;
- 2) Za štete, koje ban učini građanima nezakonitim vršenjem dužnosti odgovara Banovina, a ban Banovini.

Čl. X.

- 1) Ban riješava konačno u svim pitanjima svoje nadležnosti, i protiv njegovih akata dopuštena su pravna sredstva pod zakonskim uvjetima samo na upravne i redovne sudove;
- 2) Sve odluke o službenim odnosima banovinskih službenika donosi ban. To važi i za službenike, koji su na državnom budžetu, a vrše poslove iz nadležnosti Banovine. Suci Kasacionog suda, apelacionih sudova, Upravnog suda, Računskog suda i okružnih sudova, kao i činovnici I., II. i III. položajne grupe, postavljaju se i unapredjuju kraljevim ukazom;
- 3) Cjelokupna policijska služba na čitavom području Banovine podčinjena je banu.

Čl. XI.

- 1) Administrativne sporove u stvarima iz nadležnosti Banovine Hrvatske riješava Upravni sud u Zagrebu konačno. Na Upravni sud u Zagrebu prelaze u pogledu istih stvari sve one nadležnosti državnog savjeta, koje su mu određene posebnim propisima;
- 2) Predsjednik ministarskog, savjeta, odnosno, od njega ovlašten organ može podnijeti u zakonskom roku tužbu na Upravni sud u Zagrebu, kad smatra, da je aktom bana ili koje druge vlasti Banovine, koja je predmet riješila konačna, povrijeđen državni ili banovinski zakon na štetu općih državnih interesa;
- 3) Računsku kontrolu u svim stvarima iz nadležnosti banovine Hrvatske vrši samostalno i konačno poseban računski sud.

Čl. XII.

Reorganizacija Upravnog suda i ustrojstvo računske kontrole propisat će se kraljevim uredbama, koje će se podnijeti na uzakonjenje saboru, čim se on sastane.

Čl. XIII.

- 1) Za ocjenu ustanovljivanja zakona i sporave o nadležnosti između države i banovine Hrvatske nadležan je Ustavni sud;
- 2) Ustrojstvo i postupak ovog suda propisat će se kraljevom uredbom.

Čl. XIV.

U onim stvarima, u kojima je država nadležna samo za donošenje zakona, može centralna vlast izdavati opće upute banovini za primjenu tih zakona. U cilju nadzora nad izvršenjem tih zakona od strane banovinskih organa može centralna vlast slati svoje organe vlasti Banovine, a s njezinim pristankom i nižim vlastima. Banovinske vlasti su dužne na zahtjev centralne vlasti ukloniti nepravilnosti učinjene u primjeni državnih zakona. U slučaju neslaganja može, kako država, tako i Banovina; zatražiti rješenje Ustavnog suda.

Čl. XV.

- 1) Ovlašćuje se ministarski savjet, da odmah donese potrebne propise i poduzme sve potrebne mjere za izvršenje ove Uredbe;
- 2) One odredbe za izvršenje ove Uredbe, kojima se mijenjaju i ukidaju postojeći zakoni, donijet će se kraljevim uredbama;
- 3) Ostaju na snazi svi postojeći propisi, dok se nadležnim putem ne izmijene;
- 4) Do dana sastanka sabora, kralj može davati Uredbe o predmetima iz nadležnosti banovine Hrvatske. Ove se Uredbe imaju naknadno podnijeti na suglasnost saboru;
- 5) Ovlašćuje se Ban, da naredbama odredi sve, što je potrebno za provođenje Uredaba donesenih po predhodnim stavovima ovoga člana.

Čl. XVI.

Ova Uredba dobiva obaveznu snagu danom obnarodovanja u Službenim novinama.

Govor Vladka Mačeka 29. kolovoza 1939. hrvatskom narodnom zastupstvu

Gospodo narodni zastupnici!

Sazvao sam vas danas, da vam položim račun o svomu radu, odkada smo se zadnji put vidjeli. Vi znate svi, da smo se posljednji put bili sastali pod dosta tmurnim obzorjem. Sporazum, koji je u glavnim crtama bio zaključen samo između mene i predsjednika vlade Dragiše Cvetkovića, nije bio odobren, i izgledalo je, da ćemo mi Hrvati tražiti druge puteve, što nam, priznajem, ne bi bilo lako.

Kasnije su se prilike ipak promijenile u toliko, da je sastavljena posebna anketa stručnjaka, koji su nastojali to djelo sporazuma staviti i u formulu, koja će biti prihvatljiva i za nas i za Srbe. U početku smo htjeli da stvorimo definitivni sporazum, ali je bilo toliko neslaganja, te smo vidjeli, da je to bilo nemoguće i da bi opet moglo dovesti do prekida našega rada.

Držao sam, da je pametno i cilju shodno, da načinimo zasada barem jedan djelomičan sporazum, t. j. ono u čemu smo se složili, da to provedemo odmah, a u čemu se složili nismo, da to ostavimo za kasnije.

Kod sporazumijevanja i uopće kod određivanja položaja hrvatskog naroda u državnoj zajednici Jugoslaviji od važnosti su dvije stvari: prva je stvar hrvatski narodni teritorij.

Svaki narod mora kao bitnu oznaku svoga bivstva imati svoj narodni teritorij. Zato je bila meni prva misao, da osiguram hrvatski narodni teritorij, koji ima da i nosi ono ime, što mu pripada, a to je ime Hrvatska.

Mi se nismo mogli niti u teritoriju složiti i zato smo u sporazumu uzeli savsku i primorsku banovinu, te priključili k tome teritoriju grad i kotar Dubrovnik, hrvatske kotare iz Bosne Travnik, Fojnicu, Brčko, Gradačac, Derventu, a iz Slavonije Ilok i Šid.

Tim nije pitanje hrvatskog teritorija riješeno definitivno, jer smo stavili u sporazum naročitu klauzulu, da će se definitivni opseg banovine Hrvatske ustanoviti, kad se bude preuredjivala čitava državna zajednica. A to j e posve naravno. Jer posve drugačije će izgledati dotični teritorij banovine Hrvatske, bude li u novo preuredjenoj državnoj zajednici recimo i autonomna Vojvodina ili ne bude, drugačije bude li i autonomna Bosna ili ne bude, i. t. d. ...

I mi smo to pitanje ostavili otvoreno.

Drugo što važno jest, da narod mora imati na svom području vlast u svojoj ruci. I što se tiče te vlasti, to mogu reći, da smo mi - Hrvati gotovo potpuno gospodari u svojoj domovini, koja se zove Hrvatska. U kompetenciju banovine Hrvatske prenosit će se sada brzim tempom, a za to treba da se pobrinu Hrvati koji su u zajedničkom ministarstvu - svi poslovi osim poslova vanjskih, vojske, željeznice i pošta i nekih drugih manjih sitnica.

I ta kompetencija nije još definitivna, i ta kompetencija će se prigodom preuredjenja potpuno urediti. Naročito nije definitivna kompetencija u pogledu financija, jer ta za sada još nije određena točno. Hrvatska financijala semosalnost ima se zagarantirati i bit će zagarantirana.

Jedino još nismo na čistu, koji prihodi treba da služe banovini Hrvatskoj, a koji prihodi treba da služe državnoj zajednici. No, kada smo prošli ovim putem naprijed, je sam uvjeren da i tu ne će biti težih poteškoća. Ali, važno je za nas ovo, da smo ovaj put opet, nakon dvadeset godina, prvi put postavili svoju budućnost na temelje hrvatskog državnog prava. To je hrvatsko državno pravo označeno i u ovim činjenicama.

Označeno je u tome što hrvatskog bana, ne samo da ne imenuje zajednički ministar predsjednik, nego ga i ne predlaže. Imenuje ga kralj sam saslušavši sada hrvatske političare, a kad bude sazvan hrvatski sabor, onda predsjednika hrvatskog sabora. I samo imenovanje bana hrvatskoga ne premapotpisuje nitko drugi, nego ban sam kao znak, da ne ovisi ni o kome, nego o kralju i hrvatskome narodu. Gospodo narodni zastupnici! Osim toga ispunit će se prema postignutom sporazumu a i prema Uredbi, koja je već izdana, u najskorije vrijeme želja čitavog hrvatskog naroda, da će biti sazvan hrvatski sabor.

Razumije se, da ćemo u najskorije vrijeme donijeti, zakon o izborima i provesti za taj sabor izbore. Prvi ukaz o izbornom redu za hrvatski sabor donijet će kralj uz premapotpis bana naredbenim putem, a kasnije će biti sabor sam kompetentan, da odredi izborni red i svoj poslovnik.

A sada, gospodo narodni zastupnici, dozvolite, da vam predstavim hrvatskog bana. dra Ivana Šubašića koji je imenovan hrvatskim banom na način, kako nisu banovi bili imenovani ne samo zadnjih 20 godina nego, možda i zadnjih 100 godina, jer je odista imenovan samo povjerenjem naroda hrvatskoga i povjerenjem kralja i ničijim drugim.

Predlažem, da se sjednica sada prekine i da bana odvedemo u banske dvore, a prije toga će ban dati jednu izjavu.